

ACTIVITATEA CULTURALĂ A ÎNVĂȚĂTORILOR ȘI A PREOȚILOR DIN MEDIUL SĂTESC BĂCĂUAN, ÎN PRIMELE CINCI DECENII ALE SECOLULUI AL XX-LEA. CERCURILE CULTURALE

DIDI ALISTAR

“Noi credem că ameliorarea țării e legată de îmbunătățirea și de luminarea sufletului marelui, de umanizarea ei prin cultură și aceasta nu e fapt politic – ori a cui va fi – ci cărturară cinstită ai poporului, învâțătorii și preoții și toți factorii culturali care trăiesc în mijlocul populației rurale.”

“Lamura”, București (1920)

Cultura este cea mai înaltă creație a societății. Ea *“posedă secretul de a da tinereții un grăunte de înțelepciune și bătrâneții un fir de tinerețe”*¹.

Într-un documentat material publicat în *Ateneul cultural* și intitulat **Să mergem la sate!**, apreciatul pedagog, prof. Grigore Tăbăcaru face un înflăcărat apel, arătând că *“Da, să mergem la sate! Nu însă în numele unei politici de partid ci în numele unei politici sociale. Este necesar ca în primul rând să formăm conștiința socială a sățecanului”*².

Informațiile documentare sunt relevante pentru a arăta activitatea comună a învățătorilor și a preoților în ridicarea culturală a satelor băcăuane³.

După ce la 9 martie 1896, lua ființă Casa Școalelor⁴, la 21 ianuarie 1902 se înțeamea Casa Bisericii⁵, iar în anul 1909, se inaugura, în mod festiv, la București, noul local comun al celor două instituții de cultură, cu scopul declarat ca *“să fie arsenalul din care oștirile gemene ale luminii, una a bisericii și alta a școlii, să-și pregătească armele de luptă și scuturile de pază pentru obșteasca întărire a țării și a propășirii neamului”*⁶.

Cercurile culturale au izvorât dintr-o necesitate a momentului, reprezentând răspunsul dat unor probleme stringente în ridicarea culturală a satului băcăuan.

Trebuie de menționat faptul că la nivelul țării, începând cu anii 1886-1887, învățătorii din proprie inițiativă își vor organiza așa-numitele cercuri culturale care

¹ *Lamura*, București, V, 3-4, 1924, p. 153.

² *Ateneul cultural*, Bacău, I, 3, 1925, p. 2.

³ Arh.St.Bacău, fond Parohia Răcăciuni, D7/1903, f. 6; fond Parohia Nănești, D2/1904, f. 5; fond Parohia Săucești, D10/1904, f. 4; fond Parohia Buda-Blăgești, D8/1908, f. 43; fond Parohia Grozești, D1/1922, f. 21; fond Parohia Comănești, D1/1927, f. 1-39; fond Parohia Mărgineni, D1/1926, f. 8, 12, 14; fond Parohia Traian, D1/1935, f. 109; Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor, Colecțiunea legilor, regulamentelor, programelor, diferite decizii și dispoziții generale, ale acestui departament (1901-1904), sub îngrijirea lui C. Lascăr și I. Bibiri, București, 1901-1904 (în continuare se va cita Colecțiunea legilor...), p. 528-529; G.G. Antonescu, *Educație și cultură – actualități și perspective*, ediția a II-a, București, 1933, p. 188; *Școala și biserica*, București, VIII, 2, 1905, passim, XI, 7-8, 1908, passim; *Albina*, București, XIII, 48-49, 1910, p. 1304.

⁴ Colecțiunea legilor... (1864-1901), p. 558-562.

⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 233, 6 ianuarie 1902, p. 8932-8933.

⁶ *Albina*, București, XIII, 11, 1909, p. 138.

aveau de fapt obiective mult mai largi și foarte înaintate dacă le raportăm la epoca respectivă: combaterea analfabetismului la sate⁷, îmbunătățirea stării sociale și culturale a țărănimii, probleme de ordin didactico-metodic⁸.

Din cercetările noastre rezultă că începând cu anul 1889 în județul Bacău apar primele mențiuni despre *“conferințele speciale”*, organizate la Școala Cașin. Aceste acțiuni se făceau pe centre ce cuprindeau 5-6 școli și aveau ca scop numai perfecționarea învățătorilor⁹.

Revizoratul școlar Bacău, prin adresa nr. 1037/23 februarie 1900, făcea cunoscut învățătorilor că aceștia se vor întruni în *“cercuri culturale școlare”*. Fiecare cerc în prima ședință își va alege un delegat care se va deplasa în orașul reședință de județ în a treia duminică din lună unde se vor aduna într-o conferință cu ceilalți delegați formând *“cercul cultural central”*¹⁰.

Același Revizorat școlar, prin circulara nr. 1207/1 aprilie 1900, aducea noi precizări asupra scopului urmărit de aceste cercuri culturale, respectiv *“unul didactic pentru învățători și altul instructiv pentru săteni”*, cât și asupra subiectelor ce vor fi tratate¹¹. Dacă pentru învățători subiectele erau fixate de Revizoratul școlar, în a doua situație, membrii cercului vor aborda teme specifice referitoare la: economia rurală, industria casnică, mijloacele de economie sau educație morală¹².

Cercurile culturale ce au luat ființă din inițiativa învățătorilor, au căpătat o asemenea extindere și s-au bucurat de o foarte mare popularitate – așa cum vom vedea în paginile următoare – încât mai târziu, Ministerul Instrucțiunii Publice, condus de Spiru Haret, le-a legalizat, făcându-le chiar obligatorii conform **“Deciziei în privința împărțirii școlilor rurale din județe în grupe și grupele în cercuri culturale”** din 21 februarie 1902¹³.

Scopul înființării acestor cercuri culturale era dublu (conform art. 4): *“perfecționare membrilor corpului didactic rural și ridicarea stării morale a sătenilor prin cultivarea în ei a sentimentelor frumoase și a celei materiale prin îmbogățirea minții lor cu cunoștințe practice”*¹⁴.

Cercurile culturale o dată organizate, își desfășoară activitatea sub conducerea și îndrumarea Casei Școalelor. Pentru orientarea activității învățătorilor din aceste cercuri, Casa Școalelor formează o comisie compusă din George Coșbuc, Alexandru Vlahuță, Mihail Sadoveanu și Șt.O. Iosif. Acești literați, cunosători ai nevoilor sătenilor, care vorbeau adevărata limbă a poporului, au contribuit prin conferințe și recomandări la creșterea prestigiului cercurilor culturale, la transformarea lor în adevărate focare de cultură în mediul rural¹⁵.

⁷ Petre Dan, *Asociații, cluburi, ligi, societăți – Dicționar cronologic*, București, 1983, p. 230.

⁸ Oniș Gligor, *Organizații profesionale ale cadrelor didactice din România între 1865-1944*, București, 1969, p. 32.

⁹ Arh.St.București, fond Ministerul Culturii Naționale, D665/1943, f. 46.

¹⁰ Arh.St.Bacău, fond Școala gen. Cașin, D2/1899, f. 35.

¹¹ *Ibidem*, f. 46.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Monitorul Oficial*, nr. 262, 28 februarie 1902, p. 10276-10277; *Colecțiunea legilor... (1901-1904)*, p. 529-530.

¹⁴ *Colecțiunea legilor... (1901-1904)*, p. 529.

¹⁵ Petre Dan, *op.cit.*, p. 230.

Informațiile documentare, obținute în urma studierii a zeci de procese-verbale ce consemnau bogata activitate din cadrul cercurilor sătești băcăuane în perioada cercetată, ne-au oferit posibilitatea să cunoaștem acest fenomen în adevărata lui complexitate. Ne propunem însă să prezentăm în continuare pe probleme, principalele direcții ale preocupărilor cercurilor culturale insistând ceva mai mult asupra realizărilor de natură cultural-economică și morală.

Cercurile culturale își desfășurau activitatea în “*ședințe intime și publice*” (conform art. 8 și 9 din mai sus numita **Decizie**), pornind de la o tematică stabilită de Minister¹⁶. (Vezi și *Anexa nr. 1*).

În ședințele intime se discutau probleme didactice (referate, recenzii, lecții deschise etc.) menite să asigure bunul mers al școlilor, fortificarea dascălului rural și perfecționarea procesului de predare-învățare.

La ședințele publice se prezentau conferințe pe diferite teme, urmate de un program artistic. Între lunile septembrie-mai, ședințele de lucru se desfășurau duminică, o dată pe lună, prin rotație, în toate școlile din comuna respectivă.

Pentru început, învățătorii erau cei ce conferențiau, ulterior fiind atașați la aceste activități în primul rând preoții, apoi agronomii, medicii, juriștii, ajungând cu timpul ca prin “*cuvântările lor practice și pline de rod... să ridice cercurile culturale la niște adevărate universități populare*”¹⁷. Pentru încurajarea participării la aceste manifestări a medicilor, juriștilor sau administratorilor de plasă, Casa Școalelor a stabilit premii, ca în anul 1911, valorând câte 100 lei pentru un ciclu de 10 conferințe ținute în fața sâtenilor, unde se vor exprima în “*stil popular*” pentru a se face înțeleși mai bine¹⁸.

Temele conferințelor publice erau astfel alese încât să dea răspunsuri convingătoare unor probleme cu care se frământa lumea satului românesc.

Până la izbucnirea primului război mondial, problemele supuse atenției au fost: de istorie (“*Pierderea Bucovinei*” – 8 martie 1909, Școala Tazlău, Cercul cultural “V. Lupu”¹⁹; “*Războiul de independență și domnia lui Carol I*” – înv. A. Bucă, Școala Lespezi, Cercul cultural “Miron Costin”, 1911²⁰; “*Unirea de la 24 ianuarie 1859 și importanța ei*” – înv. Constantin Șoltuz, Școala Valea Seacă, 24 ianuarie 1901²¹), binefacerile școlii (“*Școala și foloasele ei*” – înv. Gh. Borș, Școala Gura Văii, “*Influența școlii asupra familiei*” – înv. M. Lapteș, Școala Racila, ambele la Cercul cultural “Miron Costin”, 1911, cu sediul la Școala Blăgești²²; “*Foloasele școlii în agricultură, comerț și meserii*” – înv. Constantin Șoltuz²³). Alte subiecte tratate au fost: igienă (“*Igiena casei, îmbrăcămînții și a hranei*” – înv. Gh. Isăcescu, Școala Rahova, 1902²⁴) sau morală (“*Datoriile părinților către copii*” – înv. M. Vasiliu, ședința Cercului cultural “Vasile Lupu” din 14 decembrie 1908 care conchidea că “*părinții, învățătorul, preotul, iată cei trei oameni ce vor da seamă de creșterea celor încredințați lor*”²⁵).

¹⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 262, 28 februarie 1902, p. 10276.

¹⁷ Petre Dan, *op.cit.*, p. 230.

¹⁸ Arh.St.București, fond Casa Școalelor, D103/1911, f. 473-474.

¹⁹ Arh.St.Bacău, fond Școala gen. nr. 1 Moinești, D4/1908, f. 32.

²⁰ Idem, fond Școala gen. Blăgești, D1/1911, f. 29.

²¹ Idem, fond Școala gen. nr. 1 Valea Seacă, D1/1892, f. 7.

²² Idem, fond Școala gen. Blăgești, D1/1911, f. 29.

²³ Idem, fond Școala gen. nr. 1 Valea Seacă, D1/1892, f. 7.

²⁴ Idem, fond Școala gen. Blăgești, D1/1902, f. 63.

²⁵ Idem, fond Școala gen. nr. 1 Moinești, D4/1908, f. 16.

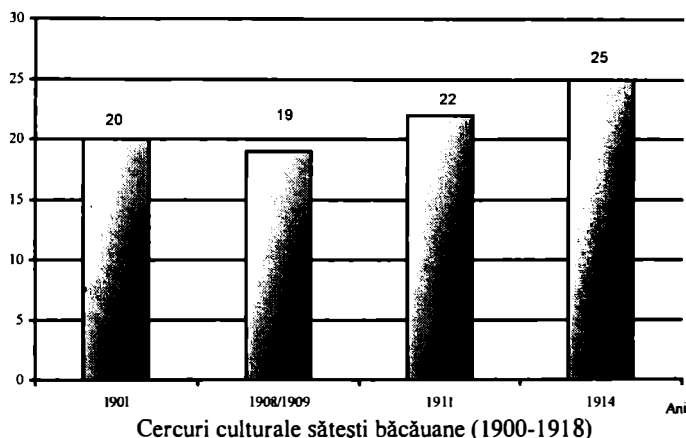
Discutarea problemei sărăciei în care se zbăteau sătenii și apoi izbucnirea rășcoalei au fost principalele cauze ale suspendării activității Cercurilor culturale în anul 1907 de către autorități, până la 1 octombrie 1908²⁶.

Pentru creșterea caracterului educativ al acțiunilor organizate de Cercurile culturale, acestea se vor dota cu diferite materiale, cum ar fi, de exemplu, cumpărarea unui gramofon de către membrii Cercului cultural “Tescani” în anul 1903²⁷ sau “o lanternă magică” din banii adunați de la serbarea școlară dată în anul 1902 de elevii Școlii Buhoci²⁸.

În vederea creșterii eficienței activității Cercurilor culturale, membrii Cercului cultural “Cleja” se vor înscrie, în anul 1902, în cadrul Asociației Învățătorilor din România: D. Mihăilescu (Cleja), D. Crăciunescu (Valea Mare), D. Dimitriu (Faraoni), Constantin Bobâmac (Răcăciuni), Constantin Șoltuz (Valea Mare) și preot Gh. Gruia – parohia Gâșteni (Răcăciuni)²⁹.

În perioada 1900-1918, numărul Cercurilor culturale sătești a crescut treptat, de la 12 spre sfârșitul sec. al XIX-lea, la 20 în anul 1901³⁰, iar după evenimentele din anul 1907 înregistrează un mic recul, respectiv 19 în anul școlar 1908-1909³¹, ca apoi numărul lor să se mărească, ajungând la 22 în 1911³² și 25 în 1914³³.

Nr. cercuri culturale

După realizarea Marii Uniri, activitatea Cercurilor culturale cunoaște un sensibil progres, în pas cu transformările majore ce se produceau în plan social-economic și politic al țării. Astfel, organizarea acestora cunoaște noi cote valorice, fapt ilustrat prin

²⁶ Ibidem, f. 2.

²⁷ Idem, fond Școala gen. Tescani, D1/1908, f. 88.

²⁸ Idem, fond Școala gen. Buhoci, D1/1928, f. 74.

²⁹ Revista învățătorilor și învățătoarelor, Buzău, III, 5, 1902, p. 163.

³⁰ Arh.St.Bacău, fond Școala gen. Tescani, D1/1901, f. 3.

³¹ Idem, fond Școala gen. nr. 1 Moinești, D4/1908, f. 5.

³² Arh.St.București, fond Casa Școalelor, D161/1910, f. 48.

³³ Ibidem, D216/1913, f. 4-12.

“**Decizia privitoare la funcționarea Cercurilor culturale din anul 1923**”³⁴. Acest document preciza, încă de la articolul 1, că “*membrii corpului didactic primar și al grădinițelor de copii se vor întruni în fiecare lună în Cerc cultural*” care va cuprinde “*un număr de 6-8*” unități școlare (art. 2), astfel ca în cursul anului școlar între lunile octombrie-mai (art. 3) să se poată ține la fiecare școală cel puțin câte o ședință a Cercului³⁵.

În Circulara Ministerului Educației Naționale nr. 206.950 din anul 1938³⁶, se aduceau o serie de schimbări în structura Cercurilor culturale, respectiv, în “*spiritul în care trebuie să lucreze ca și în metoda de lucru*”³⁷. Astfel, un Cerc cultural va trebui să cuprindă în viitor pe toate cadrele didactice dintr-o plasă, apoi acesta trebuia conceput ca “*o echipă de lucru pedagogică și culturală, devenind o comunitate organică de muncă*”³⁸.

Fiecare Cerc va avea două secțiuni: una pentru studii și experimente pedagogice și alta pentru cultura poporului. Președintele acestor Cercuri reorganizate era subrezvizor școlar al plasei respective, iar întrunirile aveau loc de patru ori pe an, respectiv în lunile septembrie, decembrie, martie și iunie³⁹.

“*Ședințele intime*” aveau ca scop “*perfecționarea profesională a membrilor corpului didactic prin lărgirea sferei lor de cunoștințe*”⁴⁰. Ele se desfășurau duminica dimineața, după ce în prealabil elevii și cadrele didactice luaseră parte la oficierea serviciului divin de la biserica satului, unde corul școlii dădea răspunsurile liturgice.

În prima parte a acestor ședințe se susținea o lecție demonstrativă, urmată de prezentarea unor recenzii de cărți pedagogice: **Din problemele pedagogiei moderne** (G.G. Antonescu), **Filozofia școlii active** și **Didactica școlii active** (I. Nisipeanu), sau referate de metodică ce tratau teme privitoare la predarea diferitelor obiecte de învățământ în școala primară⁴¹.

Modul cum a fost abordată, de exemplu, tema “*Școala activă*” a fost analizat într-un articol publicat în *Revista învățătorilor*, ce apărea la Bacău, în anul 1928, sub semnătura învă. Gh. Cucescu⁴². Astfel, au fost în mod deosebit evidențiați învățătorii: Daniel Popa cu “*Funcțiile educației în legătură cu educația fizică, intelectuală și morală*”, D. Sava “*Aplicarea metodei active la diferite obiecte de învățământ*” (matematică și gramatică), N. Geană “*Principiile didactice ale școlii active*”, în care concluziona că “*scopul ultim către care tinde școala activă este formarea de personalități*”⁴³.

Au fost abordate și teme privind noutăți apărute în domeniul pedagogic: “*Curenți noi în pedagogia contemporană*”, lucrare tratată de învă. Ecat. Boicu de la Școala Gura Văii, la 15 decembrie 1935 în cadrul Cercului cultural “Alexandru

³⁴ Arh.St.Bacău, fond Inspectoratul Școlar al Regiunii a XII-a Bacău, D3/1923, f. 111-114.

³⁵ *Ibidem*, f. 111.

³⁶ Ministerul Educației Naționale, **Cercurile culturale învățătoresți** (circulara nr. 206.950 din 1938), București, Imprimeria Centrală, 1938, p. 3-13.

³⁷ *Ibidem*, p. 5.

³⁸ *Ibidem*, p. 10.

³⁹ *Ibidem*, p. 9-10.

⁴⁰ Arh.St.Bacău, fond Inspectoratul Școlar al Regiunii a XII-a Bacău, D3/1923, f. 112.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Gh. Cucescu, **Cercurile culturale**, în *Revista învățătorilor*, Bacău, I, 3, 1928, p. 5.

⁴³ *Ibidem*.

Vlahuță⁴⁴, sau tema *“Curente și metode noi în învățământ”* (înv. M. Făiniș, în aprilie 1943, la Cercul cultural “Spiru Haret”)⁴⁵.

Activitatea unor personalități, ca aceea a marelui poet Mihai Eminescu a fost adusă în discuție în decembrie 1930 de membrii Cercului cultural “Mihai Eminescu”, întruniți la Școala Leontinești⁴⁶, unde a vorbit înv. Alexandru Jugău despre *“M. Eminescu, poet, filozof și pedagog”* sau *“Eminescu, ca sociolog, pedagog, teoretician și practic”* (înv. Gh. Vraciu, Școala Râpile – azi Gura Văii – la Cercul cultural “Gh. Lazăr”, 15 decembrie 1936)⁴⁷. Personalitatea lui Spiru Haret a constituit un subiect de discuție pentru membrii Cercului cultural ce purta numele fostului ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice: *“Spiru Haret – pedagog național”* (înv. Aglaia Munteanu, Școala Ferdinand)⁴⁸ sau *“Viața și activitatea lui Spiru Haret”* (înv. Virginia Mihăilescu, Școala Larga, comuna Dofteana, la 16 februarie 1936 – Cercul cultural “C. Boureanu”)⁴⁹.

Alcătuirea fișelor psiho-pedagogice a suscitât o cotă de interes major în rândul cadrelor didactice. Astfel, în ziua de 17 noiembrie 1935, la Cercul cultural “C. Boureanu”, înv. Valentin Măruțeanu de la Școala Plopu (Dărmănești) aducea în discuție tema *“Problema fișelor individuale în școala primară”*⁵⁰, sau *“Individualizarea învățământului și modelul de fișă psiho-pedagogică”* (înv. Eufrosina Eftimie, Școala Râpile – Cercul cultural “Gh. Lazăr”, 24 noiembrie 1935)⁵¹.

Ședințele publice se țineau duminică după-amiaza și aveau ca scop *“educarea locuitorilor din mediul în care trăiesc membrii corpului didactic primar, prin cultivarea sentimentelor frumoase și îmbogățirea minții lor cu cunoștințe folositoare”*, urmând a se discuta *“numai chestiuni culturale și de ordin general prin care se pot da îndrumări de ridicare culturală, morală și economică”*⁵².

Temele prezentate pe înțelesul auditoriului aveau ca țintă finală *“îmbunătățirea stării actuale de lucruri”*⁵³. La loc de frunte se aflau omagierea principalelor momente din istoria glorioasă a neamului românesc: Unirea Principatelor Române – *“Însemnătatea zilei de 24 ianuarie”*, înv. S. Lăzărescu, Școala Lăloaia, Cercul cultural “Înv. Constantin Agapie” (26 ianuarie 1936)⁵⁴, realizarea Marii Uniri – *“România – țara păcii și a drepturilor omenești”* (17 ani de la Marea Unire), înv. Aurel Șova, Școala Brănești (comuna Poduri) din cadrul Cercului cultural “Înv. Gh. Bujor”, în care autorul arăta că *“ea va rămâne în cartea vieții ca o amiază biruitoare din ale cărei raze cresc toate puterile pământului”*⁵⁵, iar înv. P. Chivu de la Școala Săucești, în ședința Cercului

⁴⁴ Arh.St.Bacău, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D5/1936, f. 223.

⁴⁵ *Ibidem*, D40/1942, f. 119.

⁴⁶ *Idem*, fond Școala gen. Leontinești, D1/1930, f. 52.

⁴⁷ *Idem*, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D5/1936, f. 197.

⁴⁸ *Idem*, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D7/1935, f. 76.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 40.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 1.

⁵¹ *Idem*, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D5/1936, f. 140.

⁵² *Idem*, fond Inspectoratul Școlar al Regiunii a XII-a Bacău, D3/1923, f. 113.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Idem*, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D8/1935, f. 266.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 158.

cultural “Înv. Gh. Avramescu” (1 decembrie 1935) menționa că înaintașii “*ne-au lăsat cu limba de moarte... de a păstra această țară neștirbită în veacul veacului*”⁵⁶.

Alături de temele de istorie s-au aflat cele de geografie: “*Bogățiile și frumusețile patriei noastre*”, înv. Gheorghe Mareș de la Școala Țărdeni (com. Blăgești), Cercul cultural “G. Coșbuc”, preciza că “*Dumnezeu a blagoslovit această țară cu cele mai multe daruri necesare neamului nostru, ce altă țară nu a avut fericire*”⁵⁷ sau “*Pădurile ca mijloc de bogăție*” – înv. Gh. Colăcel, Școala Sulța (com. Agăș), Cercul cultural “Înv. Gh. Eremia”⁵⁸ (30 mai 1937).

Importanța școlii a fost un alt subiect abordat în cadrul acestor întâlniri cu sătenii: “*Foloasele școlii*”, înv. Constantin Șoltuz, Școala Valea Seacă (azi com. N. Bălcescu) din cadrul Cercului cultural “Spiru Haret” la 17 aprilie 1921 folosea următoarea comparație plastică: “*mulți din dumneavoastră cu ocazia războiului au fost prizonieri în Germania, Austro-Ungaria și-mi povestii că pe acolo țărani muncesc mai puțin ca pe la noi, mai cu spor și se produce mai mult acolo... Vă întreb cine e vrăjitorul care le dă mână și spor la muncă: Nu este alta decât ce le-a căpătat la școală*”⁵⁹. Tot acest subiect a mai figurat și în expunerile înv. Ioan V. Dimofte de la Școala Galbeni (azi Nicolae Bălcescu), Cercul cultural “Spiru Haret” (26 ianuarie 1936) “*Importanța învățământului la sate*”⁶⁰; înv. V.D. Manciu, Școala Răcăciuni, Cercul cultural “Gh. Buzdugan” cu “*Nevoile școlii*”⁶¹, sau “*Necesitatea grădinițelor de copii*”, educatoare Elena Marcoci, Grădinița de copii Hemeiuși, Cercul cultural “Regele Carol I”⁶².

Relația școală-biserică-familie a fost mereu avută în atenția conferențiarilor: “*Necesitatea de a fi local de biserică*”, înv. V. Ciohat de la Școala Enăchești (com. Berești-Tazlău), Cercul cultural “Titu Maiorescu”⁶³; în același cerc înv. Spiridon Blănuș de la Școala Nadișa (com. Strugari) expunea despre “*Respectul față de biserică*” (1936)⁶⁴; “*Săteanul muritor*”, preot I. Cojan, Cercul cultural “Înv. Gh. Bujor”⁶⁵ sau “*Creștinismul de astăzi și adevărul creștinism*”, preot M. Pușcalău, Cercul cultural “C. Boureanu”⁶⁶.

O altă problemă, specifică situației demografice rurale băcăuane, a fost cea a ceangailor. În. Constantin Lozincă, directorul Școlii Faraoani, în cadrul Cercului cultural “Spiru Haret”, a expus în fața sătenilor teme ca: “*Învățământul în mediul eteroglot-ceangăiesc*” sau “*Ceangăii și problemele lor*” (29 octombrie 1942)⁶⁷.

Alte teme des prezentate în aceste ședințe publice au fost: industria casnică (“*Industria casnică și portul național*”, educatoare A. Șentea, Cercul cultural “Alexandru Vlahuță”)⁶⁸, albinăritul (în. Gh. Mihalcea, Școala Orășuța, com. Valea Rea,

⁵⁶ Ibidem, f. 48.

⁵⁷ Ibidem, f. 29.

⁵⁸ Idem, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D9/1937, f. 29.

⁵⁹ Arh.St.București, fond Casa Școalelor, D330/1921, f. 37.

⁶⁰ Arh.St.Bacău, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D7/1935, f. 74-75.

⁶¹ Idem, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D5/1936, f. 74.

⁶² Ibidem, f. 187.

⁶³ Ibidem, f. 96.

⁶⁴ Ibidem, f. 120.

⁶⁵ Ibidem, f. 369.

⁶⁶ Idem, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D7/1935, f. 40.

⁶⁷ Idem, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D40/1942, f. 18.

⁶⁸ Ibidem, D5/1936, f. 209.

Cercul cultural "Înv. I. Straulea"⁶⁹) sau Înv. Gh. Diaconu, Școala Dofteana, Cercul cultural "C. Boureanu" unde afirma că "*majoritatea gospodăriilor din Plopu (com. Dărmănești) au stupi*"⁷⁰; sau tema economiei: "*Însemnătatea cooperativelor școlare*", Înv. I. Airinei, Școala Blăgești, Cercul cultural "G. Coșbuc"⁷¹, "*Despre economie*", preot Const. Crișan, în cadrul Cercului cultural "Înv. Gh. Bujor"⁷².

Conferințele publice ale Cercurilor pastorale aduceau spre meditație în fața sătenilor diferite teme religioase. Astfel, Cercul pastoral "Tazlău", în anul 1927, propunea spre cugetare: "*Datoria creștinilor de a-și lumina mintea*" (preot I. Goangă, biserica Verești), "*Datoria creștinilor de a respecta sărbătorile*" (preot C. Ionescu, biserica Poiana)⁷³. Cercul pastoral "Letea Nouă", în anul 1930, îndemna la "*Păstrarea credinței, limbii, portului și obiceiurilor strămoșești*" (preot Berilă, biserica Călugăra), "*Despre creșterea copiilor în frica lui Dumnezeu*" (preot Comănescu, biserica Valea Seacă)⁷⁴. Cercul pastoral "Letea", în anul 1931, a supus atenției expunerile: "*Cum să se poarte creștinul în timpul duminicilor și sărbătorilor*" (preot Gh. Gruia, biserica din Valea Seacă), "*Despre datini creștinești la naștere, căsătorie și moarte*" (preot Adăscăliței, biserica Dealul Nou), "*Viața creștinilor din trecut și de astăzi*" (preot Bujor, biserica Răcăciuni)⁷⁵.

În vederea îmbogățirii cunoștințelor din literatura de specialitate, cât și din cea pedagogică, au luat ființă biblioteci ale Cercurilor culturale. Astfel, a luat ființă biblioteca Cercului cultural "C. Agapie", ce avea sediul la Școala Comănești, cu 280 de volume și care "*stă la dispoziția tuturor celor din Cerc și de pe Valea Trotușului*"⁷⁶.

Dintr-un proces-verbal încheiat de membrii Cercului cultural "Gh. Asachi" (1924) aflăm că aceștia au hotărât înființarea unei biblioteci "*instructive și educative... de unde membrii cercului s-ar putea alimenta și prin citire forma o cultură intelectuală multiplă din prinosul căreia să profite membrii și poporul*"⁷⁷. Biblioteca, ce urma să poarte numele "M. Eminescu și I. Creangă", cu sediul la Tescani, avea ca bază de formare apreciabila donație de 1000 volume a preotului I. Goangă. Comitetul de conducere al acestei instituții de cultură era format din: președinte – preot I. Goangă, vicepreședinte – Înv. V. Ciohat, iar ca membri activi și fondatori – P. Condreț, C. Mircea, N. Chirea, I. Nicolau, C. Bostan, M. Goangă, C. Popescu, Radu Eugenia, Pya Radu⁷⁸.

Cerculile culturale constituiau adevărate momente înălțătoare, "*sărbătoarea sărbătorilor*" pentru localitatea respectivă ce le organiza⁷⁹. Astfel, Școala Sulța (com. Agăș) avea la intrare următoarea urare: "*Bine ați venit luminători ai satelor!*" pentru a atrage atenția locuitorilor din sat asupra importanței ce o reprezentau aceste manifestări culturale⁸⁰.

⁶⁹ Ibidem, D12/1940, f. 7.

⁷⁰ Ibidem, D7/1935, f. 7-8.

⁷¹ Idem, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D8/1935, f. 3.

⁷² Idem, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D5/1936, f. 369.

⁷³ Idem, fond Parohia Tescani, D1/1925, f. 36.

⁷⁴ Idem, fond Parohia Răcăciuni, D34/1930, f. 61.

⁷⁵ Ibidem, D35/1931, f. 19-20.

⁷⁶ Arh.St.București, fond Ministerul Educației Naționale, D288/1941, f. 140.

⁷⁷ Arh.St.Bacău, fond Școala gen. Tescani, D1/1924, f. 6.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Lamura, București, VIII, 9, 1927, p. 261.

⁸⁰ Arh.St.Bacău, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D9/1937, f. 29.

Serbările ce au avut loc cu această ocazie au fost prilej de bucurie și de emoție artistică. Astfel, în cadrul Cercului cultural “Spiru Haret”, serbarea pregătită de educatoarea Maria Anghelescu în ziua de 22 martie 1936 a entuziasmat și a stâmit admirația publicului pentru întregul program artistic, dar în mod special pentru *“costumele fetițelor și jocurile naționale”*⁸¹. Peste o lună, în cadrul aceluiași cerc, avea loc tot la grădiniță, respectiv la cea din Valea Mare (com. Făraoni), o foarte reușită serbare organizată cu preșcolari de educatoarea Elena Gușă, ce *“a fost atât de mult gustată de publicul prezent în număr covârșitor de mare încât mulțimea a plecat încântată”*⁸². În procesul-verbal întocmit cu acest prilej, se arată că doamna educatoare a dat dovadă de mult tact lămurind părinții celor 21 de preșcolari *“ce au executat jocurile și dansurile cu o precizie demnă de toată lauda”*, să contribuie la a da *“cu plăcere 80 de lei pentru costumele copiilor, făcând astfel o legătură conștientă între săteanul care altădată era indiferent față de școală și sufletul dascălului pornit să-și facă conștient datoria”*⁸³. Serbarea a continuat cu piesa de teatru “Primăvara”, coruri pe 4 voci ce au interpretat cântece patriotice sub bagheta înv. M. Tiron și exerciții de gimnastică coordonate de înv. I. Năfomiță⁸⁴.

La Cercul cultural “Gh. Lazăr” de la Școala Râpile, serbarea a fost dată de adulți sub conducerea preotului Gheoldum⁸⁵, iar la Cercul cultural “Alexandru Vlahuță” de la Școala Gura Văii (com. Racova), poeziile recitate de elevii și tinerii din sat au fost pregătite de preotul V. Petrovanu⁸⁶.

S-a înscris cu un reușit program artistic și Cercul cultural “G. Coșbuc”, la Școala Buda (com. Blăgești), datorită contribuției de excepție a înv. Dumitru Câmpianu, care era el însuși un foarte bun muzician vocal și instrumental (vioară)⁸⁷.

Participarea la aceste manifestări a fost foarte numeroasă. Astfel, la Cercul cultural “Spiru Haret”, la manifestarea din 29.09.1936 ținută la Școala Valea Mare, a fost prezent *“un public extrem de numeros”* (500-600 persoane), încât *“localul de școală a suferit oarecare avarii din cauza marii afleuțe”*. Au participat autoritățile comunale în frunte cu primarul și preoții parohi de la Făraoni și Cleja⁸⁸. Tot la același Cerc cultural, dar la Școala Galbeni, în ianuarie 1936 au luat parte *“peste 90% din populația satului”*⁸⁹. O participare de 600 persoane s-a înregistrat și la Cercul cultural “I.Gh. Duca” de la Școala Cașin, iar *“programul fiind prea bogat a făcut ca ședința să se prelungească până la ora 18.00 cu tot întinericul ce se coborâse la ora 17.00”*⁹⁰ (8 decembrie 1935). La 5 martie 1936 Cercul cultural “Înv. Gh. Țitariu” a înregistrat o participare de 438 persoane, printre care și autoritățile comunei în frunte cu primarul I. Antohi, preotul paroh I. Huștiu, preotul pensionar V. Țitariu, A. Terkatin – medic de circă la Gloduri (azi Izvorul Berheciului)⁹¹.

⁸¹ Idem, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D7/1935, f. 115-116.

⁸² Ibidem, f. 118.

⁸³ Ibidem, f. 119, 138.

⁸⁴ Ibidem, f. 119.

⁸⁵ Idem, fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău, D5/1936, f. 136.

⁸⁶ Ibidem, f. 209.

⁸⁷ Idem, fond Serviciul de Învățământ Local Iași, D8/1935, f. 3.

⁸⁸ Ibidem, D7/1935, f. 119.

⁸⁹ Ibidem, f. 75.

⁹⁰ Ibidem, f. 94.

⁹¹ Ibidem.

Aceleași participări numeroase din anul 1936 (cu peste 300 persoane), s-au înregistrat și la Cercurile culturale: “Înv. Gh. Bujor” – Școala Poduri⁹², “Gh. Buzdugan” – Școala Cleja⁹³, “I. Voinescu” – Școala Lecca-Ungureni unde “sala era arhiplină”⁹⁴, “Alexandru Vlahuță” – Școala Racova unde a fost de față și primarul I. Ileanchea, preotul C. Drăgănescu și notarul C. Juncu, iar “publicul a participat în număr mare încât a mai stat pe hol și în curte, neîncăpând în sala de clasă”⁹⁵.

Printre cei prezenți s-au aflat preoții, care deseori luau și cuvântul, ca preotul paroh Gh. Bântu de la Preluci (com. Agăș), care a mulțumit învățătorilor pentru munca depusă (Cercul cultural “Înv. Gh. Eremia”) ⁹⁶, sau la Cercul cultural “C. Boureanu”, Școala Boiștea (com. Dărmănești), când preotul paroh M. Păscălin “îndeamnă pe săteni să ia parte cât mai mulți la astfel de sărbători, să țină seama de frumosul nostru port și le-a dat sfaturi de iubire pentru școală și biserică”⁹⁷.

Cercurile culturale sătești băcăuane au fost inspectate de diferite organe de control. Astfel, Th. Iordan, “controlor-conferențiar” al Casei Școalelor, a vizitat la 23 decembrie 1912 Școala Faraoni și a vorbit sătenilor în ședința Cercului cultural “Gh. Lazăr” despre “Datoriile către suflet, corp și patrie”⁹⁸. Alte cercuri inspectate în anul 1913 au fost: “Vasile Alecsandri” (Obârșia), “C. Negri” (Tg. Trotuș), “Mihail Kogălniceanu” (Tescani), “A. Șaguna” (Helegiu), “I. Brătianu” (Cucuieți, com. Solonț)⁹⁹.

Dintr-un proces-verbal, datat 19 februarie 1928, aflăm că Cercul cultural “Înv. I. Mandrea” a fost inspectat de Constantin V. Vasiliu, revizor școlar al jud. Bacău, împreună cu Grigore Tăbăcaru, însoțiți și de alți doi profesori de la Școala Normală de Băieți¹⁰⁰. Tot în același an au fost controlate Cercurile culturale sătești băcăuane de către prof. Grigore Tăbăcaru și Înv. Gh. Cucescu¹⁰¹.

În anul 1936 au fost verificate Cercurile culturale “Înv. I. Ercuță”, Școala Vișoara (Tg. Trotuș), de către subrevizorul școlar P. Dima¹⁰² și Cercul cultural “I. Voinescu”, Școala Lecca-Ungureni, de subrevizorul școlar Nicolae Mîtea¹⁰³.

În perioada 1918-1948, numărul cercurilor culturale sătești băcăuane s-a situat în jurul cifrei constante de 31-32, cu mult mai multe decât în etapa precedentă (1900-1918). Dacă în anul școlar 1920-1921 existau 31 de Cercuri culturale sătești băcăuane, desfășurând o bogată activitate, ilustrată prin ținerea unui număr total de 123 activități culturale¹⁰⁴, peste 12 ani se înregistrează o

⁹² Idem, **fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău**, D9/1937, f. 367.

⁹³ **Ibidem**, f. 42.

⁹⁴ **Ibidem**, f. 249.

⁹⁵ **Ibidem**, f. 209.

⁹⁶ **Ibidem**, f. 29.

⁹⁷ Idem, **fond Serviciul de Învățământ Local Iași**, D7/1935, f. 30.

⁹⁸ Arh.St.București, **fond Casa Școalelor**, D159/1914, f. 28.

⁹⁹ **Ibidem**, f. 1.

¹⁰⁰ Arh.St.Bacău, **fond Școala gen. Secuieni**, D1/1927, f. 22.

¹⁰¹ *Revista învățătorilor*, Bacău, I, 3, 1928, p. 4-5.

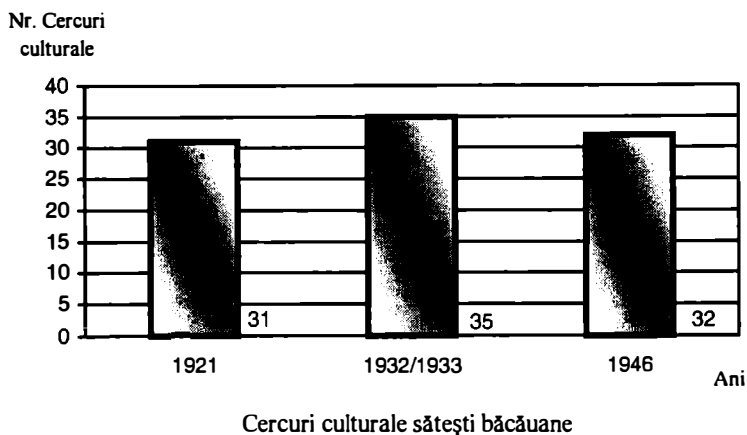
¹⁰² Arh.St.Bacău, **fond Inspectoratul Școlar al jud. Bacău**, D5/1936, f. 25.

¹⁰³ **Ibidem**, f. 249.

¹⁰⁴ Arh.St.București, **fond Casa Școalelor**, D330/1921, f. 17-18.

cifră record de 35 Cercuri culturale ce au activat în satele județului Bacău¹⁰⁵, pentru ca în anul 1946 numărul acestora să se situeze la 32¹⁰⁶.

Se poate concluziona că cercurile culturale, apărute din inițiativa unor dascăli înimoși, au reprezentat un important factor de ridicare culturală a satului băcăuan.

¹⁰⁵ Arh.St.Bacău, fond Cercul cultural "Titu Maiorescu", Nadișa-Strungari, D4/1932, f. 1.

¹⁰⁶ Idem, fond Școala gen. Trebeș, D1/1946, f. 27-28.

L'activité culturelle des instituteurs et des prêtres du département de Bacău aux premières cinq décennies du XXe siècle. Les cercles culturels

Résumé

Au centre des activités culturelles entreprises par les instituteurs et les prêtres des villages de Bacău, aux premières cinq décennies du XXe siècle se situe aussi l'apparition des cercles culturels.

Le but suivi par ces cercles culturels était d'une part didactique et d'autre part de "soulever le paysan roumain du point de vue de la culture".

Grâce à l'activité déroulée par ce deux foyers de la spiritualité villageoise de Bacău, pendant la période 1900-1948, ces cercles culturels connaissent une évolution spectaculaire, en se situant jusqu'à environ 31-32.

On peut conclure sur les cercles culturels des villages de Bacău, à cette période là, ont facilité une liaison plus solide entre les villageois, les instituteurs, l'école et l'église.